

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January-2018

SPECIAL ISSUE-XXVII [B]

THE GST AND INDIAN ECONOMY

Guest Editor

Prin. Dr. P. R. Bhabad
M.V.P.'s, SSSM, ASC College,
Saikheda. Tal. Niphad,
Dist. Nashik (MS) India.

Executive Editor

Dr. Ganesh R. Patil
Head, Deptt. of Commerce,
M.V.P.'s, SSSM, ASC College,
Saikheda. Tal. Niphad, Dist. Nashik.

Chief Editor :

Dr. Dhanraj T. Dhangar
MGV's Arts & Commerce College, Yeola

This Journal is indexed in :

- UGC Approved Journal List No. 40705 & 44117
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

25	GST and Indian Economy	Mrs. Anita B. Derle	99
26	A Study of Working Methodology of GST in India	Dr.Chintamani Ramesh	101
27	Impact of GST on Textiles Sectors	Rishikesh Malani	105
28	GST and Indian Economy	Pramod Chobhe & Subhash Bhosale	110
29	GST and Indian Economy	Dr. Smt. Asha Kadam	113
30	Good and Service Tax (GST) In India: Features and Recent Developments	Dr. Dilip Shinde	117
31	Changes in Indian Agricultural Sector due to GST	Rajendra Doifode & Archana Doifode	123
32	A Study of Impact of Goods and Service Tax on Service Sector in India	Dr. Vasant Boraste	127
33	Role of Cost Management Accountant in GST	Mr. Pravin Dhepale	133
34	A Comparative Study of GST in India and Other Economies	Dr. Mukti Baphna & Dr. Shilpa Kabra	137
35	Indian Economy and GST	Archana Doifode & Rajendra Doifode	142
36	Impact of Goods and Services Tax on India's Economy	Dr. Bharat V. Rathod	146
37	वस्तु आणि सेवा कर : एक देश, एक कर	डॉ. अमोल गायकवाड	151
38	जी.एस.टी. कर व्यवस्थेतील महत्त्वाचा टप्पा	डॉ. मनीषा आहेर	156
39	वस्तु व सेवा कराचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम	डॉ. नारायण गाढे	159
40	जी.एस.टी. : एक देश, एक कर	डॉ. दीपक कारे	164
41	वस्तु व सेवा कर आणि ग्राहक	प्रा. अविनाश सोनवणे	167
42	जीएसटी:- भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम	प्रा. सुजाता पाटील	170
43	जीएसटीचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम	डॉ. राजू शिंदे व कमलेश विसपुते	173
44	एक देश एक कर	डॉ. सुरेखा भिंगारदिवे	178
45	वस्तु व सेवा कराविषयी समज गैरसमज व वस्तुस्थिती	प्रा.डॉ.धिरज झाल्ते	180
46	वस्तु व सेवा कर आणि भारतीय अर्थव्यवस्था : एक दृष्टीक्षेप	डॉ.पी.टी. निकम व जी.सी.बर्वे	184
47	वस्तु व सेवा कर आणि व्यापारावरील परिणाम	प्रा. शरद काकड	188
48	जी.एस.टी.समोरील आव्हाने आणि भवितव्य	श्रीमती नीता पुणतांबेकर	191
49	जी.एस.टी. के अंतर्गत पंजीयन आवश्यकता एवं प्रक्रिया	डॉ. राजेश कुमार	194

Our Editors have reviewed paper with experts' committee, and they have checked papers on their level best to stop furtive literature. Except it, the respective authors of the papers are responsible for originality of the papers and intensive thoughts in the papers.

- Executive Editor

वस्तु व सेवा कर आणि भारतीय अर्थव्यवस्था एक दृष्टीक्षेप

प्रा.डॉ. पी. टी. निकम

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख, मविप्र कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, मनमाड

प्रा. जी. सी. बर्वे

वाणिज्य विभाग, मविप्र कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, मनमाड

प्रस्ताविक :

वस्तु व सेवा कर (जीएसटी) भारतात १ जुलै २०१७ पासून हा एकच अप्रत्यक्ष कर लागू करण्यात आला. देशभरात एकसमान कर प्रणाली असावी, असा उद्देश या मागे होता. त्यानुसार केंद्र व राज्य सरकारद्वारे त्यापूर्वी लागू असलेले अनेक अप्रत्यक्ष कर रद्द करून ही नवीन करप्रणाली भारतात लागू करण्यात आली.

जीएसटी लागू करण्यासाठी भारताच्या राज्यघटनेत दुरुस्ती करून नवीन कायदे करण्यात आले. "गुड्स अँड सर्व्हिसेस काऊन्सिल" ही मध्यवर्ती वैधानिक संस्था जीएसटीचे नियमन करते. केंद्रीय अर्थमंत्री हे या काऊन्सिलचे प्रमुख आहेत.

जीएसटी लागू करण्यासाठी ३० जून २०१७ च्या रात्री संसदेचे विशेष अधिवेशन झाले. त्यात राष्ट्रपतींनी मध्यरात्रीच्या सुमारास जीएसटी लागू झाल्याची अधिकृत घोषणा केली.

प्रस्तावित जीएसटी कायदानुसार २१ सदस्य असलेल्या समितीची स्थापना करण्यात आली आहे. राज्य व केंद्रशासित प्रदेश जीएसटी कायदा जन्म व काश्मिर वगळता भारताच्या सर्व राज्य व केंद्रशासित प्रदेशाद्वारे पारित करण्यात आला आहे. २०११ साली माजी पंतप्रधान डॉ. मनमोहन सिंग यांनी सर्वात आधी वस्तु व सेवा कराचा प्रस्ताव लोकसभेत सादर केला व २०१७ साली पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या काळात अंमलबजावणी केली गेली.

उद्दिष्टे :

- १) वस्तु व सेवा कराची ठळक वैशिष्ट्ये अभ्यासणे.
- २) वस्तु व सेवा कर दर (टॅक्स स्लॅब) अभ्यासणे.
- ३) वस्तु व सेवा कराचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारे परिणाम अभ्यासणे.

संशोधन पद्धती:

प्रस्तुत शोधनिबंध पूर्ण करण्यासाठी दुय्यम तथ्याचा आधार घेतलेला आहेत. यात प्रामुख्याने दैनिक वर्तमानपत्रे, मासिके, वेबसाईट्स, संदर्भग्रंथ इत्यादींचा वापर करण्यात आला आहे.

जीएसटी काय आहे — ठळक वैशिष्ट्ये:

जीएसटी वस्तु आणि सेवांच्या उत्पादन आणि वितरणच्या एकापेक्षा जास्त टप्प्यांवर गंतव्य—आधारीत वापर कर लागू आहे. यात राज्य आणि स्थानिक कर, करमणुक कर, अवकारी कर, जकात व इतरांसारख्या इतर अनेक करांचा समावेश आहे. कर लागू आहे व्यवहार मुल्यावर ज्यात पॅकेजिंग, कमिशन आणि विक्री दरम्यान झालेला इतर खर्च समाविष्ट आहे. हे आदान—प्रदान आणि कॅपिटल गुड्स प्रापणवर पूर्ण कर जमा करण्याची परवानगी देते जी नंतर जीएसटी आऊटपुट देयता विरोधात सेट करता येते.

जीएसटीची वैशिष्ट्ये म्हणजे वस्तु व सेवा एकसमान आणि पुरवठा शृंखलेत मानली जातात, ग्राहकांना त्यांच्यापर्यंत पोहचेल तोपर्यंत ते एकसमान एकच दराने कर लागू होतात. अशा प्रकारे कर नवनिर्माण मोठ्या उद्योगांना आणि एसएमईंना समान पातळीवर आणते आणि स्टॉकचे हस्तांतरण एकसमानपणे करते.

भारतात जीएसटी रोलआऊटचा आणखी एक मुख्य वैशिष्ट्ये म्हणजे हा दुहेरी आधारावर असलेले म्हणजेच केंद्र आणि विविध राज्य सरकार दोन्ही जीएसटी स्वतंत्रपणे लागू करले. केंद्र सरकार सीजीएसटी ला लागू करेल आणि राज्य सरकार अनुक्रमे एसजीएसटी लागू करेल. तथापि, कराचे वर्गीकरण, कर आकारणी आणि शुल्काचा आकार या दोन्हीसाठी समान असेल. हे सरकारचे संघीय संरचनेच्या दृष्टीने आवश्यक आहे. परंतु दोन्ही स्तरांवरील सरकारांना स्वतःच्या करांची अंमलबजावणी करण्याचे स्वातंत्र्य आहे. या व्यतिरिक्त, वस्तु आणि सेवांच्या आयातीवर जीएसटी लागू केला जाईल.

जीएसटीची आणखी एक महत्त्वाची वैशिष्ट्ये म्हणजे विविध राज्ये व केंद्रशासित करांचे महत्त्व कमी करणे. जीएसटी अंतर्गत असलेले राज्य कर म्हणजे वॉट, करमणुक कर, प्रवेश कर, लक्झरी टॅक्स, सट्टा व जुगार वर कर. सेंट्रल एक्साइज ड्यूटी, अतिरिक्त एक्साइज ड्यूटी, सर्व्हिस टॅक्स, अतिरिक्त कस्टम ड्यूटी, स्पेशल अप्पर ड्यूटी आणि सेंट्रल सेल्स टॅक्स असे विविध कर भरण्यात येणार आहेत.

भारतीतील विविध जीएसटी टॅक्स स्लॅब

भारतामध्ये प्रमुख जीएसटीचे टॅक्स स्लॅब हे शुन्य टक्के, ५ टक्के, १२ टक्के, १८ टक्के व २८ टक्के अशा प्रकारे आहे.

१) कर नाही (० टक्के)

वस्तु— दुध, फळे, भाजी, ब्रेड, मीठ, बिंदी, दही, सिंदूर, नैसर्गिक मध, बांगड्या, हातमाग, बेसन, अंडी, स्टॅम्प, मुद्रित पुस्तके, न्यायालयीन कागदपत्रे आणि वर्तमानपत्रे यांसारख्या वस्तुंवर कर आकारला जाणार नाही.

सेवा : १००० च्या खाली दर असलेले सर्व हॉटेल्स आणि लॉज जीएसटी अंतर्गत करमुक्त आहेत.

२) ५ टक्के च्या जीएसटी टॅक्स स्लॅब :

वस्तु — जीएसटी अंतर्गत ५ टक्के कराच्या अंतर्गत येणाऱ्या वस्तु म्हणजे स्किड मिल्ल पावडर, फिश पट्टा, फ्रोजन भाज्या, कॉफी, कोळसा, खते, चहा, मसाले, पिझ्झा रोटी, केरोसीन, आयुर्वेदिक औषधे, अगरबत्ती, इन्सुलिन, काजू, नॉनबॅण्डेड नमकीन, लाइफवोट इत्यादी.

सेवा : रेल्वे आणि वाहतुक कौडीसारख्या वाहतुक सेवांसह लहान रेस्टॉरंट्स, स्टॅंडअलोन एसी नॉन एसी रेस्टॉरंट आणि दारू, टेकआऊट फूड, हॉटेलमध्ये रेस्टॉरंटमध्ये ७५०० रूपये (या रेस्टॉरंट्ससाठी कोणतेही इंपुट क्रेडिट नाही) पेशा कमी रूम टेरिफ असणार आहे या श्रेणी अंतर्गत.

३) १२ टक्के च्या जीएसटी टॅक्स स्लॅब :

वस्तु : जीएसटी अंतर्गत १२ टक्के कराच्या अंतर्गत येणाऱ्या गोठवलेल्या मांस उत्पादने, लोणी, चीज, तूप, लोणची, सॉसेज, फळाचा रस, नमकीन, दंतमंजन, औषधे, छत्री, झटपट अन्नपदार्थ, सेल फोन, शिवणकामाचे यंत्र, बनवलेला धागा इत्यादी.

सेवा : व्यवसाय वर्ग हवाई तिकीटे जीएसटी अंतर्गत १२ टक्के कर आकर्षित करतात.

४) १८ टक्के जीएसटी टॅक्स स्लॉब :

वस्तु - वरील नमुद केल्याप्रमाणे बहुतांश गोष्टी या कर स्लॉबचा भाग आहेत. काही वस्तु गिफ्ट्स साखर, कॉर्नफ्लक्स, पास्ता, पेस्ट्री आणि केक, डिटर्जेंट, वॉशिंग आणि सफाईच्या वस्तु, सुरक्षा काच, मिरा, काचेच्या वस्तु, शीट्स, पंप, कॉन्सेप्शन्स, पंखे, प्रकाश फिटींग, चॉकलेट, संग्रहित भाज्या ट्रॅक्टर, वर्ग, मलई, सूप, खनिज पाणी, दुग्धजन्य पदार्थ, मुटकेस थोडक्यात केस, ऑइल पावडर, च्युइंगम, केसांचे केस धुणे, चेहऱ्याचे फेशीअल तयार करणे, दाढी करून घेणे, वॉशिंग पावडर, डिटर्जेंट, फर्शी, संगमरवर आणि प्रेनाइट, स्वच्छतागृह, चामड्याचे कपडे, मनगटी घडयाळ, कुकर, स्टॉक, कटलरी, दुर्विणी, चाम्पा, तेल, पावडर, बटर, चरबी, कृत्रिम फळे, कृत्रिम फुले, अनुक्रम शास्त्रीक व्यायाम साधने, वाद्य, स्टेशनरी वस्तु जसे की क्लिप, काही डिझेल इंजिन भाग, पंपाचे काही भाग, इलेक्ट्रिकल बोर्ड, पॅनल वायर, रेजर आणि रेजर ब्लेड, फर्निचर, गद्दे, काड्रिसेज, मल्टिफंक्शनल प्रिंटर, दार, खिडक्या, अल्युमिनियम फ्रेम इत्यादी.

सेवा : रेस्टॉरंटमध्ये रुपये ७५०० आणि त्यावरील दर, आऊटडोर कॅटरिंग (उपलब्ध असलेले इनपुट टॅक्स क्रेडिट), आयटी आणि दुरसंचार सेवा आणि वित्तीय सेवा तसेच ब्रॅण्डेड कपर्स हे या टॅक्स स्लॉबचा भाग असतील.

५) २८ टक्के जीएसटी कर स्लॉब :

वस्तु : २०० पेक्षा जास्त वस्तु कर २८ टक्केच्या दराने असतील. वस्तु जीएसटी अंतर्गत या वर्गाचा भाग असेल ती सनस्क्रीन, पॅन मसाला, डिशवॉशर, वेंटिंग मशीन, पेंट, सिमेंट, व्हॅक्युम क्लीनर. इतर वस्तुंमध्ये ऑटोमोबाइल, केसांचे कात्री, मोटारसायकल यांचा समावेश आहे.

सेवा : वर नमुद केल्याप्रमाणे कॅसिनो आणि रेसिंगवर, पाच स्टार हॉटेल, रेसिंग मूव्ही तिकीट आणि सट्टेबाजी या श्रेणी अंतर्गत येईल.

जगभरातील आर्थिक संकटाचा अभाव, भारताने महत्वाकांक्षी वाढीच्या लक्ष्यासह आशेचा एक दिवा धरला आहे. मेक इन इंडिया आणि डिजिटल इंडिया मोहिमांसारख्या मोक्याचा उपक्रमांद्वारे समर्थित आहे. गुड्स आणि सर्व्हिस टॅक्स (जीएसटी) हा आणखी एक उपक्रम आहे. ज्याद्वारे अप्रत्यक्ष करधानचे विद्यमान पाया आणि वस्तुंच्या मुक्त प्रवाहात बदल करून भारतात आर्थिक विकासासाठी आवश्यक असलेले उत्तेजक प्रदान करणे अपेक्षित आहे. कराची प्रभावी अंमलबजावणी जीएसटीकडून काढून घेण्याची शक्यता आहे. आगामी वर्षामध्ये जागतिक अर्थव्यवस्थेत भारताला महत्वपूर्ण भूमिका बजावण्याची शक्यता आहे. जीएसटीची अपेक्षा केवळ देशभरातच नव्हे तर शेजारच्या देशांत आणि जगाच्या विकसित देशांमध्येही आहे.

जीएसटी भारतीय अर्थव्यवस्थेवर कसा परिणाम करील?

१. उत्पादकांवरील कराचा भार कमी करतो आणि अधिक उत्पादनाद्वारे वाढीची वाढ असंख्य करांच्या कलमांमुळे टाकलेले सध्याचे कर आकारणी, उत्पादकांना त्यांची इष्टतम क्षमता वाढवते आणि वाढीचा दर वाढवतात. जीएसटी उत्पादकांना कराचा क्रेडिट पुरवून या समस्येची काळजी घेईल.
२. चेक पोस्ट आणि टोल प्लॉजसारख्या विविध कर अडथळांना पार पाडण्यासाठी अप्रकारित वस्तुंचा अपव्यय होऊ शकतो. बफर स्टॉक आणि वेअरहाऊसिंग खर्चाच्या उच्च गरजा यामुळे ही दंड मोठ्या खर्चात बदलला जातो. एकच कर प्रणाली या रोडब्लॉकचा उकल करेल.

३. सिस्टीममध्ये अधिक पारदर्शकता असेल कारण ग्राहकांना कळेल की ते किती शुल्क आकारले जात आहेत आणि कोणत्या आधारावर आहेत.
४. जीएसटी कर बेस विस्तार करून सरकारी महसुल जोडेल.
५. जीएसटी माल किंवा सेवा शुंखलेमधील उत्पादकांकडून भरलेल्या कराचे क्रेडिट प्रदान करेल. यामुळे उत्पादकांना विविध नोंदणीकृत वितरकांकडून कच्चा माल विकत घेण्यास प्रोत्साहित होण्याची अपेक्षा आहे आणि करदात्याच्या अखत्यारीत अधिक विक्रेते आणि पुरवठादार आणणे अपेक्षित आहे.
६. जीएसटी निर्यातीवरील कस्टम ड्युटी कमी करेल. व्यवहाराच्या कमी खर्चामुळे राष्ट्राची परदेशी बाजारातील स्पर्धात्मकता वाढेल.

सारांश :-

स्वातंत्र्यानंतर भारतात सर्वात मोठा अप्रत्यक्ष कराची सुधारणा म्हणून वस्तु व सेवा कर (जीएसटी) चा उल्लेख करवा लागेल. जीएसटी करप्रणाली ही सर्वसमावेशक अप्रत्यक्ष करप्रणाली आहे. ज्यात कर संरचनेसह एक्ससईज, व्हॅट आणि सेवा कर यासारख्या करांवर पुर्नस्थित करले. विविध राज्य सरकारांच्या मते जीएसटी सरकार एसएमईंना सर्वाधिक फायदा देईल. उद्योग तज्ज्ञांच्या मते बहुविध केंद्रीय आणि राज्य कराचा प्रभाव कमी करणाऱ्या अनेक घोषित फायदयामुळे कमी सुरुवात होणाऱ्या व्यवसायांवर सर्वाधिक प्रभाव पडेला.

जीएसटी ही एक अशी करप्रणाली आहे ज्यात दुहेरी आधारावर म्हणजेच केंद्र आणि राज्य सरकार दोन्ही स्वतंत्रपणे लागू करेल. तसेच करांचे वर्गीकरण कर आकरणी आणि शुल्काचा आकार या दोन्हीसाठी समान असेल.

भारत सरकारने ज्याप्रमाणे मेक इन इंडिया, डिजिटल इंडिया या मोहिमांप्रमाणेच जीएसटी ही एक महत्त्वकांक्षी मोहिमा आहे. ज्याद्वारे अप्रत्यक्ष करधानाचे विद्यमान वाटप आणि वस्तुंच्या प्रवाहात बदल करून भारतात आर्थिक विकासासाठी प्रेरणादायी ठरेल. जेणेकरून भविष्यात भारत जागतिक अर्थव्यवस्थेत महत्वपूर्ण भूमिका पार पाडेल. त्यामुळे भारत विश्वात आर्थिक महासत्ता मदत होईल आणि भारताचा रूपया इतर देशांच्या चलनात अधिक प्रबळ वनेल.

संदर्भ सूची :

१. महाराष्ट्र टाईम्स वृत्तपत्र - जुलै २०१७ आणि ऑगस्ट २०१७
२. लोकमत वृत्तपत्र - जुलै २०१७
३. <https://cleartax.in>
४. <https://hi.m.wikipedia.org>
५. www.mpscacademy.com>yोजना-magzine